

Archiv vizuální historie Institutu USC Shoah Foundation **a možnosti jeho využití**

Mgr. Jakub Mlynář

Centrum vizuální historie Malach – Ústav formální a aplikované lingvistiky, Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova v Praze

mlynar@knih.mff.cuni.cz

INFORUM 2011: 17. konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 24. - 26. 5. 2011

ABSTRAKT

Příspěvek se ve své první části zabývá Archivem vizuální historie Institutu USC Shoah Foundation, který je unikátní sbírkou bezmála 52 000 audiovizuálních záznamů rozhovorů s pamětníky a přeživšími holocaustu, natočenými během 2. poloviny 90. let v 56 zemích světa a 32 jazycích. Jedním ze tří evropských měst, kde se lze ke kompletnímu obsahu licencovaného archivu připojit on-line pomocí vysokorychlostní sítě Internet 2, je od počátku roku 2010 také Praha. V příspěvku je stručně přiblížena historie nadace, která za vznikem tohoto archivu stála, i samotná realizace natáčení interview. Čtenář je rovněž krátce seznámen se strukturou kompletního archivu i jeho českojazyčné části. Značná pozornost je dále věnována procesu indexace a snahám o uplatnění metod automatického rozpoznávání řeči nebo strojového přepisu nahrávek. Poslední rozsáhlá kapitola příspěvku se podrobně zabývá praktickými možnostmi využití tohoto archivního materiálu i audiovizuálních narativních svědectví obecně, a to jak v pedagogické, tak vědecké činnosti. S využitím několika ilustračních obrázků je konečně čtenářům představen samotný vyhledávací systém přístupný v rámci webového uživatelského rozhraní. Vyhledávací nástroje umožňují v rozsáhlé databázi poměrně snadno vyhledávat relevantní svědectví a jejich dílčí segmenty podle mnoha různých kritérií (jména osob, geografické údaje, letopočty a historické události, klíčová slova aj.). Závěrem jsou zhodnoceny i některé nedostatky a úskalí tohoto archivu v jeho současné podobě.

ÚVOD

V kontextu tematického bloku „*Historické fondy v digitální době*“ bude tento příspěvek zřejmě poněkud specifický. Archiv vizuální historie, jenž bude v následujícím textu představen, totiž není klasickým „historickým fondem“ v obvyklém smyslu slova. Není navíc ani fondem, jehož charakter by byl až dodatečně pozměněn či zformován dnešní „digitální dobou“, tedy zvláštní povahou historické epochy, ve které žijeme, a jejími technologickými možnostmi. Jedná se bez velké nadsázky o archiv, který by mimo naši „digitální dobu“ ve své stávající podobě nemohl vůbec existovat. Řada těch nejefektivnějších způsobů, jimiž lze využít archiv Archiv vizuální historie Institutu USC Shoah Foundation¹, je totiž přímo podmíněna digitální povahou tohoto informačního zdroje.

1. VZNIK ARCHIVU VIZUÁLNÍ HISTORIE

Kořeny Archivu vizuální historie ovšem sahají až na samý počátek digitálního věku a jsou ještě zcela analogové. Počátkem 90. let, během své práce na filmu „*Schindlerův seznam*“, navštívil známý režisér Steven Spielberg země někdejšího východního bloku, především Polsko, aby přímo na místě shromáždil informace k tématu připravovaného filmu. Zde se setkával i se samotnými pamětníky – s lidmi, kteří sami prošli koncentračními tábory nebo byli oběťmi nacistické perzekuce na základě Norimberských zákonů.

Na základě těchto svých zkušeností podnítil Spielberg v roce 1994 vznik nadace, která se tehdy jmenovala „*Survivors of the Shoah Visual History Foundation*“, tedy „*Nadace pro vizuální historii přeživších holocaustu*“. Hlavním a ústředním cílem této nadace bylo nafilmovat v co nejkratší době co nejvíce rozhovorů nejen s přeživšími holocaustu, ale i s osvoboditeli a svědky osvobození, poskytovateli pomoci či účastníky poválečných soudů s válečnými zločinci. Natáčení se realizovalo nejprve v USA, ale poměrně záhy bylo rozšířeno do dalších částí světa, kde bylo možno přeživší a svědky holocaustu najít – především šlo o evropské státy a cílové země imigrace. Malé štáby (kameraman, zvukař a moderátor) natáčely rozhovory s pamětníky přímo v jejich domovech a zaznamenaly vzpomínky nejen na období 2. světové války, ale i na život před válkou a po ní, a to až do doby, kdy natáčení probíhalo. Celkem se na pořizování rozhovorů podílelo 2 300 „moderátorů“ (tazatelů) a 1 000 kameramanů. Do roku 1999, kdy bylo samotné natáčení ukončeno, se nadaci podařilo shromáždít v 56 zemích světa takřka 52 000 interview ve 32 jazycích. Svým historickým zaměřením rozhovory pokrývají celé 20. století. Nahrávky byly v té době uloženy na klasických analogových VHS kazetách se stopáží 30 minut, přičemž pro každé interview byly využity asi čtyři tyto kazety (průměrná délka rozhovoru v archivu je asi 2 hodiny a 15 minut). Pokud by jediný člověk chtěl všechny tyto rozhovory zhlédnout a věnoval by se této činnosti 8 hodin denně 5 dnů v týdnu, potřeboval by na to téměř 60 let (nepočítaje čas vložený do studia cizích jazyků, aby všem rozhovorům rozuměl).

¹ <http://dornsife.usc.edu/vhi/> (duben 2011)

2. CO ARCHIV VIZUÁLNÍ HISTORIE OBSAHUJE?

Krátce se nyní zmíníme o složení Archivu vizuální historie a jeho struktuře. Základní informace o složení archivu z hlediska válečné zkušenosti pamětníků podává tabulka 1.

<i>Kategorie podle zkušenosti</i>	<i>Počet rozhovorů</i>
Židé	48893
Zachránci a poskytovatelé pomoci	1132
Romové a Sintové	407
Svědci osvobození nacistických táborů	362
Politici vězni	261
Svědkové Jehovovi	83
Účastníci soudů s válečnými zločinci	62
Přeživší a svědci programů eugeniky	13
Homosexuálové	6
Σ	51219

Tabulka 1 – Počty rozhovorů podle zkušenosti

Nyní se zaměříme na českojazyčnou část archivu, která má ve srovnání s celým archivem svá určitá specifika. Z celkového počtu 51 219 rozhovorů je v češtině vedeno 558 rozhovorů (slovensky pak 567). Struktura české části archivu podle válečné zkušenosti pamětníka je zachycena v tabulce 2. Zájemci o studium české a československé historie však mohou najít mnohem více relevantních záznamů: někdejší ČSR jako svou rodnou zemi uvedlo 4 613 pamětníků. Obecný dotaz „czech“ pak navrací bezmála 12 500 různých výsledků.

<i>Kategorie podle zkušenosti</i>	<i>Počet rozhovorů</i>
Židé	540
Politici vězni	7
Zachránci a poskytovatelé pomoci	6
Romové a Sintové	3
Svědci osvobození nacistických táborů	1
Účastníci soudů s válečnými zločinci	1
Přeživší a svědci programů eugeniky	0
Svědkové Jehovovi	0
Homosexuálové	0
Σ	558

Tabulka 2 – Počty rozhovorů v českém jazyce podle zkušenosti

3. INDEXACE NAHRÁVEK A PROJEKT MALACH

Na přelomu tisíciletí se projekt dostal do fáze, kdy bylo třeba tuto rozsáhlou sbírku historického materiálu zpracovat tak, aby bylo možno ji efektivně prohledávat a dále využívat jako zdroj pro nejrůznější badatelskou nebo vzdělávací činnost. Pro vyhledávání v databázi svědectví byl vytvořen propracovaný index klíčových slov, která měla být ručně přiřazována ke specifickým segmentům výpovědí (délka každého jednotlivého segmentu se nakonec ustálila na 1 minutě). Samotný proces manuální indexace i tezaurus k tomu určený několikrát prošel změnami, jejichž podrobnější pojednání však na omezené ploše tohoto příspěvku bohužel není možné.²

V téže době začala být data z archivu Survivors of the Shoah Visual History Foundation využívána nezávisle na probíhající indexaci také pro samostatný projekt MALACH³ (realizován v letech 2002–2006). Hlavní cíle a oblasti, k jejichž rozvoji měl tento projekt přispět, byly formulovány následovně:

- (1) automatické rozpoznávání řeči – co možná nejpřesnější doslovný přepis výpovědí,
- (2) tvorba a strojový překlad tezauru,
- (3) automatizované přiřazování metadat – klíčových slov z tezauru k úsekům rozhovorů,
- (4) podpora účinné profesionální katalogizace,
- (5) podpora pro vyhledávání a další výzkum v rámci archivu.⁴

Projekt byl realizován ve spolupráci Survivors of the Shoah Visual History Foundation, společnosti IBM, několika renomovaných amerických univerzit a výzkumných středisek a v neposlední řadě také Západočeské univerzity v Plzni (Katedra kybernetiky Fakulty aplikovaných věd) a Univerzity Karlovy v Praze (Ústav formální a aplikované lingvistiky Matematicko-fyzikální fakulty).

V souvislosti s tímto projektem probíhaly diskuse o možnostech využití výstupů projektu a metod automatického rozpoznávání řeči přímo k indexaci výpovědí, k překladu tezauru nebo ke strojovému přepisu nahrávek, který by sloužil jako východisko pro indexaci. Výsledky projektu však tehdy v podstatě ukázaly, že technologická úroveň v této oblasti podobné využití zatím neumožňuje. Výrazný rozvoj technologií a vědeckého poznání v oblasti automatického rozpoznávání řeči od doby projektu MALACH ovšem naznačuje, že otázka využití počítačů k automatizovanému zpracování svědectví pamětníků ještě nemusí být zcela uzavřena.

Po ukončení manuální indexace všech jednotlivých svědectví byly digitalizované rozhovory uveřejněny prostřednictvím uživatelského rozhraní Archivu vizuální historie, který je jako licencovaný on-line archiv dostupný po internetu z přístupových bodů. Míst, odkud je do tohoto archivu přístup, je v současné době 24 (v Evropě jsou tři – v Berlíně, Budapešti a Praze) a obvykle jsou v provozu při univerzitách, příp. muzeích či památnících. Samotným prostředím a možnostmi Archivu vizuální historie se budeme hlouběji zabývat v odd. (5) tohoto příspěvku.

² Jednalo se mj. o postupné zjednodušování struktury tezauru.

³ Název projektu je akronymem ze slov „Multilingual Access to Large Spoken ArCHives“. Slovo „malach“ lze zároveň z hebrejštiny přeložit i jako „anděl“.

⁴ <http://malach.umiacs.umd.edu/> (duben 2011)

4. USC SHOAH FOUNDATION INSTITUTE A JEHO ČINNOST

V roce 2006, kdy byl projekt Malach ukončen, se stala někdejší nadace Survivors of the Shoah Visual History Foundation součástí Univerzity Jižní Kalifornie (USC), čímž vzniká *USC Shoah Foundation Institute for Visual History and Education* jako akademické pracoviště, jehož prvořadým cílem je „překonávat předsudky, nesnášenlivost a fanatismus – stejně jako utrpení, které způsobují – prostřednictvím vzdělávacího využití vizuálně-historických svědectví.“⁵ Od původního cíle, se kterým byla nadace v polovině 90. let založena, se jedná o zřejmý posun směrem k efektivnímu využití již nashromážděného a zpracovaného materiálu jako východiska pedagogické a lektorské činnosti na všech úrovních vzdělávání. Rozhovory dostupné v Archivu vizuální historie jsou také využívány pro vědeckou a badatelskou práci v mnoha oborech humanitních, společenských i přírodních věd.⁶

Ačkoli natáčení rozhovorů s přeživšími a svědky holocaustu bylo ukončeno v roce 1999, USC Shoah Foundation Institute i nadále pokračuje v archivování orálně-historických svědectví lidí, jejichž osudy byly dotčeny podobnými událostmi. Ve spolupráci několika partnerských organizací v současné době probíhá pořizování výpovědí přeživších genocidy Tutsiů, která proběhla ve Rwandě roku 1994.⁷ Součástí Archivu vizuální historie se v blízké době stane také sbírka téměř 400 rozhovorů s pamětníky genocidy Arménů v roce 1915, které od 60. let 20. století natáčel americký filmař arménského původu J. Michael Hagopian.⁸ Všechna tato individuální svědectví bude také možno sledovat a prohledávat prostřednictvím on-line rozhraní z přístupových míst.

5. VYUŽITÍ AUDIOVIZUÁLNÍHO ARCHIVNÍHO MATERIÁLU V PRAXI

Mluvená historická svědectví (oral history, oral testimonies) se od 60. let 20. století postupně stávají plnohodnotným pramenem pro práci badatelů i studentů v řadě vědních oborů.⁹ Ačkoli lze stále hovořit o jisté převažující nedůvěře profesionálních historiků k mluvené historii jakožto spolehlivému zdroji, často se ukazuje, že ani písemné dokumenty není možno vždy považovat za jednoznačně věrohodnější – obzvláště události související s holocaustem byly např. v oficiálních dokumentech německé armády často pojednány pouze okrajově nebo i záměrně zkresleně.¹⁰ Nejvhodnějším postupem je samozřejmě kombinace zdrojů různého typu, jsou-li pro danou problematiku k dispozici. Vědecká práce musí vždy vycházet ze střízlivého a důsledného zhodnocení spolehlivosti svědectví a jejich přínosu k oblasti studia – jak konstatuje Yehuda Bauer, profesor jeruzalémské univerzity s 50-letou badatelskou zkušeností v oblasti mluvené historie holocaustu: „jedno svědectví je zajímavé, ale nepřesvědčivé, dvě souběžná svědectví jsou podnětem k zamyšlení, deset souběžných svědectví je důkaz.“¹¹ Právě Archiv vizuální historie USC SFI je

⁵ <http://dornsife.usc.edu/vhi/> (duben 2011)

⁶ Z Archivu vizuální historie dosud čerpali autoři více než 50 odborných prací, článků nebo monografií. Seznam vybraných publikací je k nahlédnutí on-line na adrese: <http://dornsife.usc.edu/vhi/scholarship/research/publications/> (duben 2011).

⁷ Řadu těchto výpovědí je možno zhlédnout a prohledávat na adrese <http://www.genocidearchiverwanda.org.rw/>.

⁸ <http://dornsife.usc.edu/vhi/album/?nid=1196> (duben 2011)

⁹ S využitím rozhovorů z Archivu vizuální historie bylo za posledních 5 let realizováno přes 130 univerzitních kurzů, v oborech od filosofie přes dějiny umění, právo, lingvistiku, antropologii, sociologii nebo religionistiku až po gender studies. Více viz <http://dornsife.usc.edu/vhi/scholarship/courselists/> (duben 2011).

¹⁰ Taková obezřetnost je obecným pravidlem pro práci se všemi (obzvláště armádními) dokumenty – badatel si musí být vždy vědom okolností, za kterých daný dokument vznikl, včetně případných motivací jeho autorů zakrýt nebo pozměnit skutečný stav věcí, o nichž pojednává. Srv. např. Pease 1921 nebo Milligan 1979.

¹¹ Bauer 2010

nástrojem, který umožňuje vzájemně souběžně výpovědi účinně dohledat.

Není pochyb o tom, že svědectví pamětníka se může stát nezastupitelným a velmi přínosným doplňkem běžné výuky dějepisu a dalších předmětů na 2. stupni ZŠ i na různých typech středních škol. Svědectví umožňuje personalizaci „velké historie“, žáci se s konkrétním člověkem a jeho prožitky mohou snáze ztotožnit, do vzdělávacího procesu zároveň vstupují emoce, které jeho průběh činí podstatně efektivnějším. Nevyhnutelně se však blíží doba, kdy už nebude možné zvát pamětníky přímo na besedy do škol a dalších institucí – i dnes zbývá už jen velmi málo osob, které prožily 2. světovou válku a události s ní spjaté jako dospělí. Je tedy třeba zjišťovat možnosti a metody alternativních postupů, které mohou alespoň částečně přítomnost živého pamětníka ve třídě v budoucnu nahradit.

Řada úryvků z archivních svědectví byla zpřístupněna pedagogům jako součást hotových vyučovacích hodin nebo jejich sérií. Ve spolupráci s Památkem Terezín¹² vznikl soubor modelových vyučovacích hodin s názvem „*Ghetto Terezín, holocaust a dnešek*“. Těchto dvanáct hodin je vystavěno na základě úryvků ze svědectví bývalých vězňů ghetta, ale kromě konkrétních historických událostí jsou v nich analyzovány také ryze současné jevy. Modelové hodiny včetně úryvků a doprovodných textů byly vydány jako samostatná brožura, většina jejího obsahu je již zpřístupněna také on-line.¹³ Několik úryvků rozhovorů je k dispozici pedagogům a studentům v rámci metodického portálu Rámcového vzdělávacího programu jako digitální učební materiály.¹⁴ Vytvořena byla také modelová vyučovací hodina „*Když rasismus je zákon*“¹⁵, která obsahuje rozhovory z Archivu vizuální historie a může být učiteli volně využívána při přípravách hodin.

Specifickým vzdělávacím postupem je ovšem také samotná práce s on-line archivem v reálném čase. Tato činnost u žáků rozvíjí myšlení v souvislostech a kritický přístup k pramenům a informačním zdrojům, doplňuje jejich povědomí o konkrétních historických událostech, ale může sloužit i k pochopení průběhu nejrůznějších společenských, psychických a dějinných procesů, jako je reakce na stres a traumatické události, propaganda, sociální vyloučení atd. Pracovištěm, kde mohou skupiny studentů s pedagogy tímto způsobem s archivem pracovat, je Centrum vizuální historie Malach při Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Toto centrum je od začátku roku 2010 českým přístupovým bodem do Archivu vizuální historie USC SFI (v současnosti je jedním ze tří přístupových míst v Evropě).¹⁶

Závěrem nastíníme možnosti vyhledávacího systému on-line softwarového nástroje Archivu vizuální historie, který je dostupný ze všech přístupových bodů prostřednictvím vysokorychlostní sítě „Internet 2“¹⁷. Uživatelské rozhraní nabízí čtyři základní možnosti vyhledávání (viz obr. 1): rychlé vyhledávání (*Quick Search*), vyhledávání podle jmen osob, jež podaly výpověď nebo jsou ve svědectvích zmíněny (*People Search*), vyhledávání podle životního osudu osoby, která svědectví poskytla (*Biographical Search*) a konečně také vyhledávání podle hierarchicky uspořádaného tezauru více než 55 000 klíčových slov (*Keywords Search*). Díky těmto vyhledávacím nástrojům může uživatel najít nejen konkrétní rozhovory, které odpovídají požadovaným kritériím, ale také dílčí části rozhovorů, k nimž byla metadata přiřazena. Rozhovory jsou pro účely vyhledávání rozděleny na minutové segmenty, takže je uživatel nasměrován přímo k relevantním úsekům jednotlivých výpovědí.¹⁸

¹² <http://www.pamatnik-terezin.cz> (duben 2011)

¹³ <http://dornsife.usc.edu/vhi/czech/terezin/> (duben 2011)

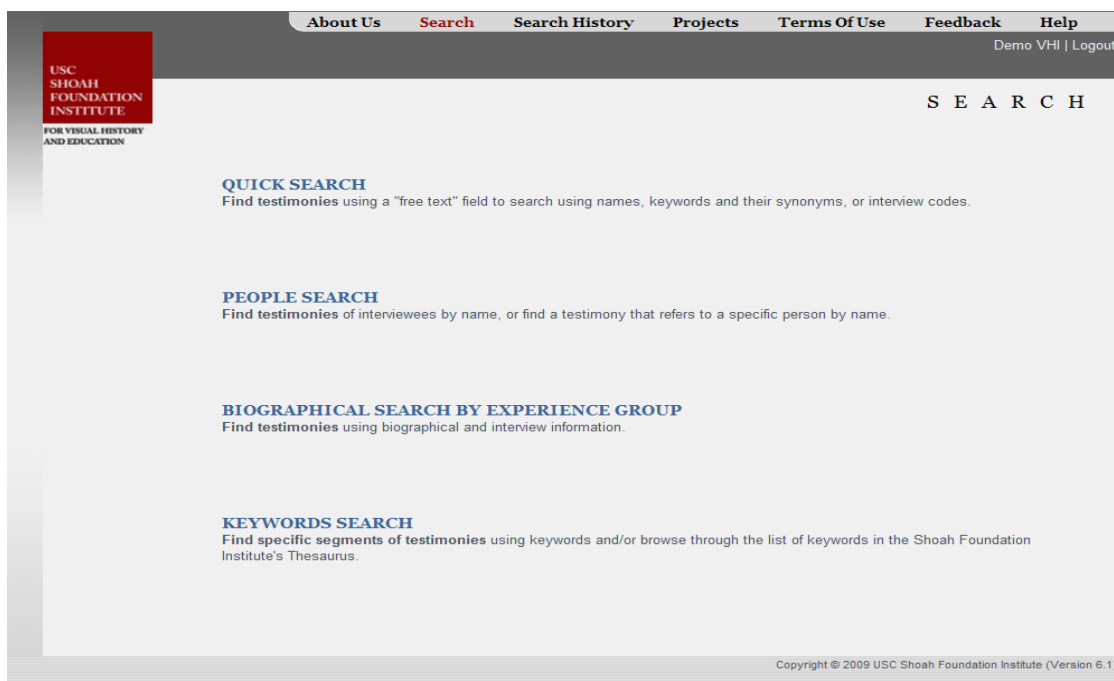
¹⁴ Ke stažení jsou zde např. úryvky ze svědectví Viktora Laše, který byl jako vězeň terezínského ghetta nasazen na „vyčištění“ Lidic po jejich vypálení nacisty: <http://dum.rvp.cz/materialy/svedectvi-viktora-lase.html>

¹⁵ <http://dornsife.usc.edu/vhi/rasismus> (duben 2011)

¹⁶ Podrobnosti o vzniku CVH Malach a jeho aktivitách, ale i o Archivu vizuální historie Institutu USC Shoah Foundation jsou k nalezení na webových stránkách <http://www.malach-centrum.cz>.

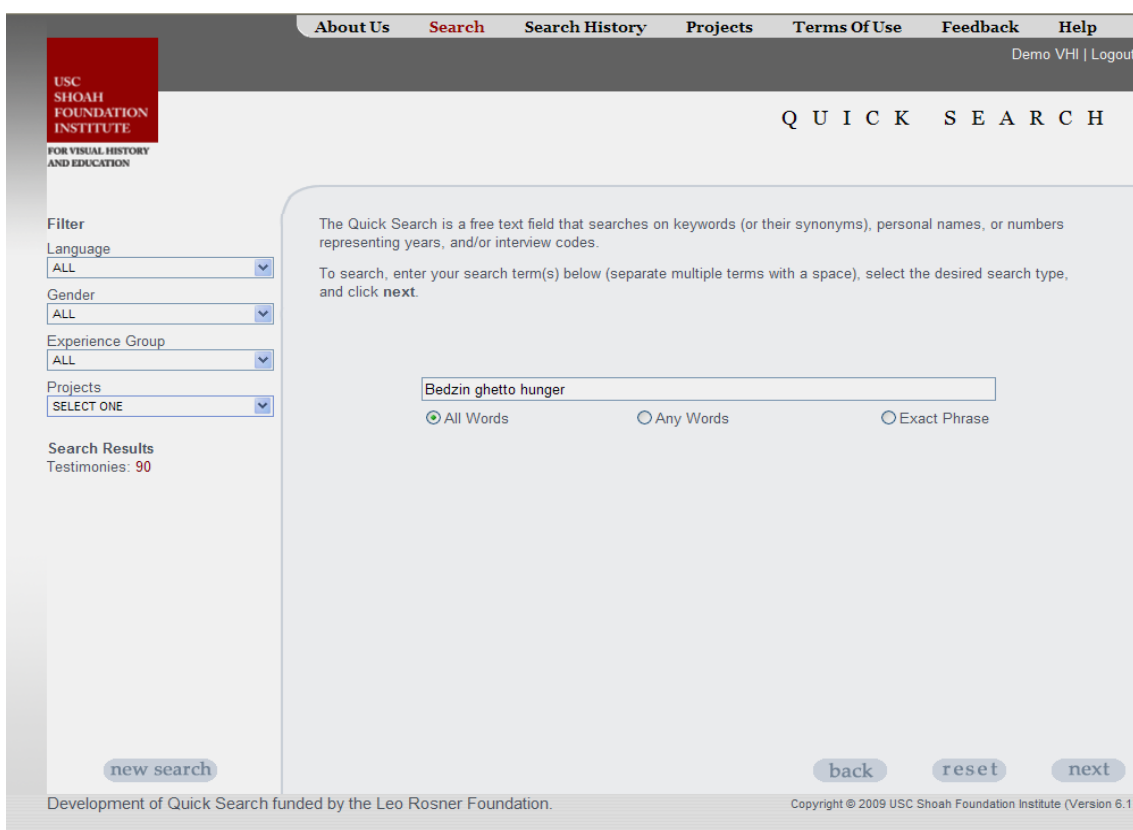
¹⁷ <http://vha.usc.edu> (duben 2011)

¹⁸ Následující pasáž je jen velice stručným seznámením se základními možnostmi práce v archivu. Zájemci o více

Obrázek 1 – Možnosti vyhledávání v Archivu vizuální historie USC SFI

Quick Search (rychlé vyhledávání, viz obr. 2) umožňuje vyhledávat pomocí zadání jednoho nebo více pojmů do prázdného textového pole a funguje tedy podobně jako např. běžné webové vyhledávače. Vyhledávání probíhá ve jménech osob, seznamu klíčových slov a jejich synonym, stejně jako v seznamu rozhovorů podle jejich unikátních kódů. Pokud uživatel hledá určitou specifickou informaci, je vhodné využít také některého ze specializovanějších vyhledávacích nástrojů, o kterých je pojednáno dále.

podrobností mohou využít detailní manuál, který je volně k dispozici na adrese http://dornsife.usc.edu/vhi/download/VHA_6.1_User_Manual_revised.pdf (duben 2011).

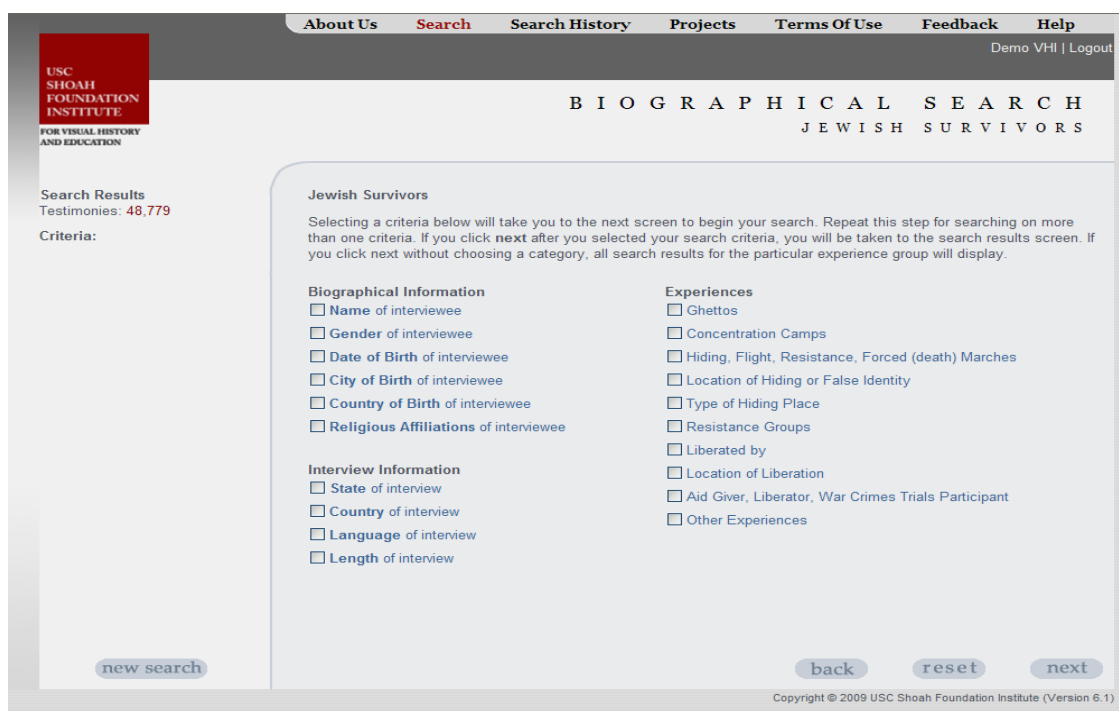
People Search (vyhledávání osob, viz obr. 3) umožňuje vyhledávat jména osob v databázi asi 1,2 milionu jmen, která se nějakým způsobem ke svědectvím vztahují. Prohledáván je nejen seznam osob, jež samy svědectví poskytly, seznam jmen z dotazníku vyplněného před natáčením (zejm. rodinní příslušníci, přátelé a známí), ale také všechna další jména zmíněná během rozhovoru a zaznamenaná v databázi. Lze tak najít svědectví podané konkrétní osobou i svědectví, kde je o určité osobě řeč. Často je k jedné osobě přiřazeno několik různých forem jména, příjmení za svobodna, přezdívky i falešné identity, jméno před jeho případnou změnou atd. Ilustrační obrázek 3 zachycuje výsledky vyhledávání po zadání dotazu „Goldman“. V prvním sloupci je název záznamu v databázi (jméno osoby). Ve druhém sloupci je zaznamenan vztah k pamětníkovi, který rozhovor poskytl (rodinný příslušník, přítel, vězeň, člen SS atd.). Ve třetím sloupci (*Interviewee*) je uvedeno jméno pamětníka, k jehož svědectví je vyhledávaný pojem přiřazen.

The screenshot shows the 'PEOPLE SEARCH' interface of the USC Shoah Foundation Institute. At the top, there are navigation links: About Us, Search, Search History, Projects, Terms Of Use, Feedback, and Help. The main header reads 'PEOPLE SEARCH'. On the left, there is a sidebar with the USC Shoah Foundation Institute logo and search statistics: 'Search Results', 'People: 1,726', 'Testimonies: 614', 'Selected People: 0', and 'Testimonies: 0'. The main content area contains a search form with 'First Name' and 'Last Name' fields, a 'Search' button, and radio button options for 'starts with', 'exact match', and 'contains'. There are also checkboxes for 'Interviewee Only', 'Male', and 'Female'. Below the search form, there is a table of search results. The table has columns for 'Name Found', 'Relationship', and 'Interviewee'. The results are filtered to show only 'Goldman' entries. A 'new search' button is located at the bottom left, and 'back', 'reset', and 'next' buttons are at the bottom right. The footer indicates 'Copyright © 2009 USC Shoah Foundation Institute (Version 6.1)'.

Name Found	Relationship	Interviewee
☐ Goldman (release maiden name for 'elah Mishpati)	Interviewee	'elah Mishpati
☐ Goldman (name at birth for 'ester Malkah Tsipershtein)	mothers, biological	Me'ir Tsipershtein
☐ Goldman (release maiden name for 'ester Vaysfayler)	Interviewee	'ester Vaysfayler
☐ Goldman (name at birth for 'ester Vaysfayler)	wives	'alfred Vaysfayler
☐ Goldman (last name during war for Aaron Goldman)	cousins, maternal	Pinchas Doron
☐ Goldman (name at birth for Aaron Goldman)	grandsons	Ester Goldman
☐ Goldman (current name for Abram Goldman)	Interviewee	Abram Goldman
☐ Goldman (release maiden name for Ada Meir)	Interviewee	Ada Meir
☐ Goldman (name at birth for Adam Goldman)	Interviewee	Adam Goldman
☐ Goldman (maiden name for Ahava Podhorcer)	daughters-in-law	Gertrude Podhorcer
☐ Goldman (name at birth for Alana Goldman)	granddaughters	Marianne Wildstrom

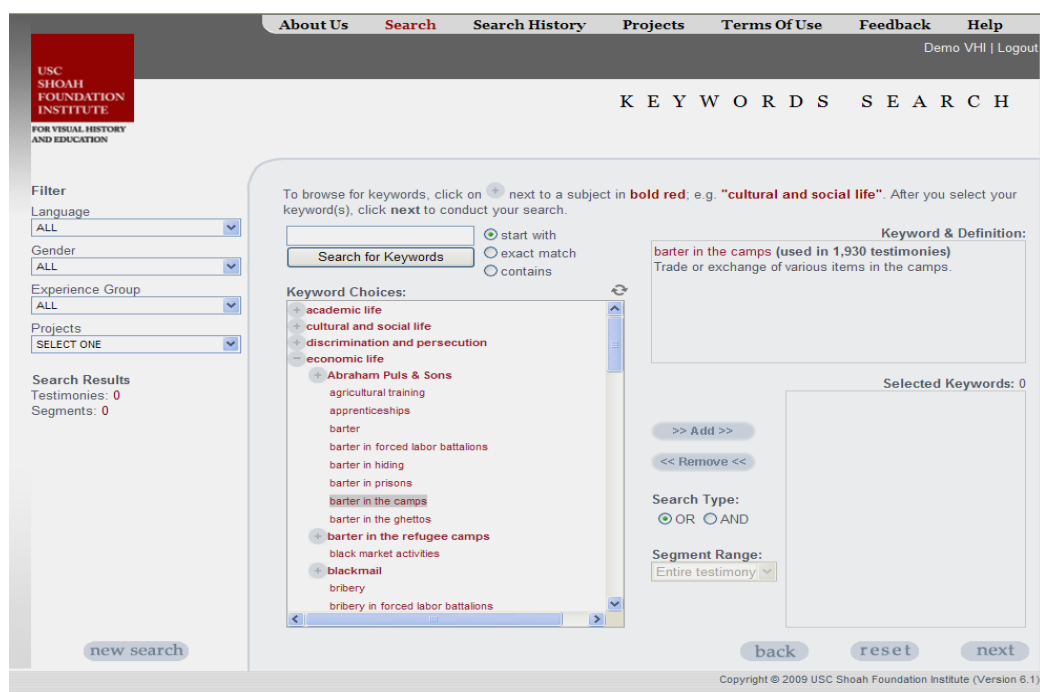
Obrázek 3 – Vyhledávání osob

Biographical Search by Experience Group (životopisné vyhledávání, viz obr. 4) umožňuje vyhledávání podle životopisných údajů jako je rodné město, náboženské vyznání, místo věznění apod., a to v rámci několika kategorií, do kterých jsou pamětníci rozděleni (viz odd. (2) tohoto článku).

Obrázek 4 – Životopisné vyhledávání

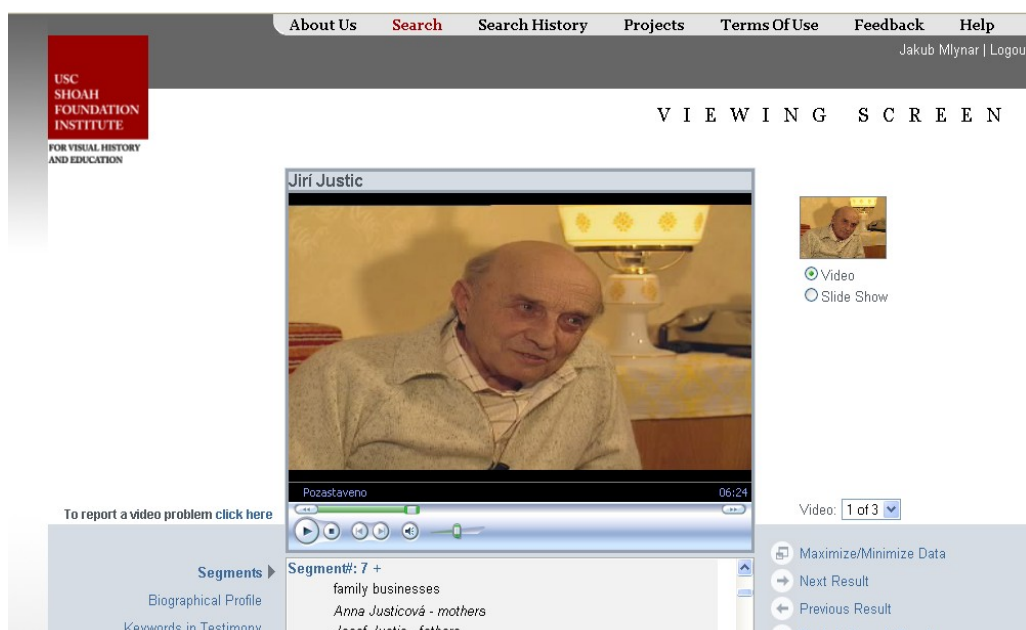
Keywords Search (vyhledávání klíčových slov, viz obr. 5) umožňuje uživateli vyhledávat pomocí seznamu hierarchicky uspořádaných klíčových slov¹⁹, které odkazují na zeměpisné umístění nebo životní prožitky a zkušenosti pamětníků. Většina klíčových slov se týká konkrétních míst a událostí, ale kromě toho byl vytvořen také rozsáhlý soubor pojmů, které se snaží zachytit podstatné sdílené rysy a aspekty jednotlivých rozhovorů. Zkušenostní klíčová slova obsahují například „životní podmínky v táborech“, „kontakt s blízkými“, „psychické reakce“ a stovky dalších.

Obrázek 5 – Vyhledávání klíčových slov

¹⁹ Tezaurus je v angličtině ke stažení jako PDF: http://dornsife.usc.edu/vhi/download/SFI_Thesaurus.pdf (duben 2011)

Po odeslání dotazu a vybrání jednoho z výsledků se uživatel dostane na obrazovku přehrávače (*Viewing Screen*, viz obr. 6), kde je možné svědectví poslouchat a získat další informace o přeživším, klíčových slovech či geografických lokacích zmíněných v daném rozhovoru atd.

Obrázek 6 – Obrazovka přehrávače

Práce s archivem probíhá vždy až po přihlášení na vlastní uživatelský účet, který má podobu vlastního prostoru uživatele, v jehož rámci je možno s rozhraním pracovat na podobném principu jako např. u JIB a dalších elektronických informačních zdrojů. Nabízejí se tedy i další formy práce s výsledky vyhledávání v Archivu vizuální historie – lze je totiž ukládat mezi tzv. *Projekty*. Tyto vlastní projekty mohou uživatelé libovolně pojmenovávat, kombinovat, upravovat, ale také sdílet s ostatními uživateli archivu (opatřené heslem nebo zcela volně). Výsledky vyhledávání uložené mezi projekty je také možné opětovně prohledávat, což umožňuje téměř nevyčerpatelné množství různých kombinací jednotlivých vyhledávacích způsobů. Identifikace relevantních rozhovorů a jejich segmentů se tak stává poměrně efektivním a rychlým procesem.

ZÁVĚR

Jistě nelze říci, že je současná podoba on-line uživatelského rozhraní Archivu vizuální historie USC SFI dokonalá – bylo by možno vytknout absenci fulltextového vyhledávání v doslovných textových prepisech rozhovorů, chybějící jazykové varianty tezauru a další funkce, které dosud nejsou do softwarového rozhraní začleněny především z důvodů technologických omezení (jejich automatizované vytvoření na dostatečné úrovni zatím není možné). Podstatnou nevýhodou archivu z hlediska validity svědectví jako historického materiálu o holocaustu je fakt, který se snad může zdát samozřejmostí, ale je třeba jej stále mít na paměti: zachyceny jsou totiž pouze příběhy lidí, kteří 2. světovou válku přežili – a je třeba zdůraznit, že v naprosté většině výjimečným řízením osudu, souhrou šťastných okolností a náhod. Většinová zkušenost lidí, kteří holocaust nepřežili, nám tak zůstává navždy skrytá.

I přes tyto nedostatky a omezení však lze konstatovat, že Archiv vizuální historie USC SFI má neobyčejný potenciál pro badatelskou a vzdělávací činnost nejen v rámci dějin 20. století, výchovy k toleranci, studia holocaustu či židovské kultury a dějin, ale i v podstatně obecnějších tématech z oblasti psychologie, politologie, sociologie, lingvistiky a dalších věd.

POUŽITÉ ZDROJE

- Bauer, Y.: *On Oral & Video Testimony*. PastForward, Autumn 2010, str. 20-22. K dispozici online na: <http://dornsife.usc.edu/vhi/download/PastForwardAutumn2010.pdf> (duben 2011)
- Milligan, J. D.: *The Treatment of an Historical Source*. History and Theory, Vol. 18, No. 2 (May, 1979), str. 177-196.
- Pease, T. C.: *A Caution Regarding Military Documents*. The American Historical Review, Vol. 26, No. 2 (Jan., 1921), str. 282-284.

- University of Southern California Shoah Foundation Institute - <http://dornsife.usc.edu/vhi/>
- MALACH: Multilingual Access to Large Spoken Archives - <http://malach.umiacs.umd.edu/>
- Centrum vizuální historie Malach při MFF UK v Praze - <http://www.malach-centrum.cz>